

LOIOLAKO SANTUA bidez bide eta euskaldun bat

Euskaldunak atzerrian elkartuago, elkarren anaiago egiten dirala dirudi. Euskaldunek eta atzerritarrek ikusi eta aitortu duten egia da.

Bittor Hugo, frantzes idazle ain ospetsua, gutxienez berritako aldiz Euskalerrian izandako gizona da. Euskera apur bat ikastera ere eldu zen. Eta ona bein idatzi zuena: «Euskaldunari itz bat euskeraz egiozu, itz ori entzun orduko, arentzat gizon ez-ezagun zinen, arrezkero, anai zaitu». Pasai eta Donosti aldetik egun mordo bat egiñez beste gabe ikusi eta ikasi zuen ori. Bera, zalduntxo atzerritar izanik, bidez aurkitzen zituen euskaldun jatorrei euskeraz itz egitean, euskaldunei begikoago egiten zitzaien eta ateak eta biotzak zabalago aurkitzen zituela jabetu zen.

Idazle arrotz oni emen gertatu zitzaiona geiagotan gertatu eta gertatzen zaie non-nai or munduan zear ez-ustean alkar ikusten duten euskaldunei. Orduan mundua txikiago edo ta Euskalerria andiago egiten zaiela dirudi. Orduan, euren bamean erdi lotan zeramaten euskalduntasuna esnatu bezala egiten zaie. Zorionekotzat daukate une ori. Bereala adiskide dira. Anai bezala artuko dute alkar, bestea zein politikakoa dan, gorri, zuri ala beltz den galdetu gabe.

Egia ala gezurra, norbaitek asmatua ala gertatua den ez dezaket ziurtatu baiña, ona bein munduan zear ibillitako euskaldun bati

entzun niona. Chinan izandako fraide mixiolari bati gertatua omen da, orain berrogei bat urte lurralde zabal artako mixiolariantzat egun txarrak sortu zirenean, komunistek ango nagusi egiten asi ziren egunetan. Fraide euskaldun batzuk estu ta larri darabiltzate. Beren puskatxoak eskuetan, nora eramango zituzten ez zekitela, elkarrekin ari dira euskeraz: «Oraintxe gureak egin du, agur gure emengo lana». Ez dakite euskaldun bat daukatela entzule. Aurrean zeukaten gazte armadun bat, emengo gerratearen ondoren, erbestera bidea artzera bearturik, Chinaraiño joandako euskaldun bat. Eibar aldekoa edo. Eta ondora etorritik, lagun egin zaie fraide larrituei, ea nongoak ziren galdezka. Elkarri ezaupide guztiak emanik, txinarra zirudian euskaldun arek erraztu ziren fraide aiei bear zuten laguntza osoa andik bake osoan irten eta euren errietarako bidea artzeko. Euskaldun izateak atzerrietan egin oi dituen mirarietakoa da gure egunotako au. Euskerak atzerrian euskaldunak batago, anaiago egiten ditu.

Eta aspaldiko gizaldietan gertatutakoen artean, nork ez du, esaterako, Katalina Erauso, amaseigarren gizaldian *Monja Alferez* izan zenaren entzuterik? Libururik asko idatzi da emakume euskaldun onek Ameriketara zear, Venezuelatik Chilleraiño ikusi zituen ainbat gorabera, ainbat istillu zoritxarreko azaltzeko. Berak eralki ditu ondoen bere bizitzako gertakrak: Donostiako mojaetxe bate-tik iges egitea, ontzi-mutil egiñik Ameriketara gizonezko soñekotan joatea, eta an bein merkatari euskaldun batekin edo bestekin diru-kontari, eta azken batean, soldadu, Alferez izateraiño eltzeta. Beti jakin zuen, bere mari-mutil arpegia gora bera, bere emakumetasuna estaltzen. Baiña emakume antza zuela ta, ez arengana joan adarra jotzen. Ezpatea dantzatzeko edo edozein izkilluri eragiten gizonezko askok baiño obeto zekien. Sarritan gertatu zitzaion epaikarien eskuetatik iges egin bearra, edo lekuak ustu bearra, bizia galdu gabe irteteko. Eta nortzuk aurkitzen ditu istillurik gorrienenetan larrua galdu gabe aterateko laguntzaillerik edo eztagille onenak? Euskaldunak. Berak aitorturik utzi zuenez, euskaldun agintari edo merkatariak atera zuten oso ta bizirik bere lau edo host larrialditik, bere euskalduntasuna euren aurrean autortuaz beste gabe. Atzerrian euskaldunak euskaldunari egiten dion abegi onaren agergerri Monja Alferez oni gertatu zitzaiona ere.

Joan den mendean, Duvoisin euskal idazleak utzi digu gai ontaz lekukotasun polit samarra. Soldautza egiterakoan, gure euskaldun iparraldetarrek Pabera agertu bearra omen zeukaten. Lapurditik asita, Benaparra eta Zuberoan zear, Pabera joan bear omen zuten, soldadu-soiñekoak jazteko. Arako bidean, lapurtarrek manexarrekin bat egiten zuten. Elkar ikusi orduko eztabaidak, ziri ta ixekaz, ez omen zuten bakerik. Baiña Zuberoa orduko batzuk eta besteak omen ziren adiskide, Zuberotarren aurka asteko. Andik aurreraxoago, irurak elkar ondo artzen zuten, frantzesen aurka. Bein erdalderrian sartu ezker, lapurtar, benapartar eta zuberotar, guztiak gelditzen ziren adiskide egiñik, anaitasunik ederrenean.

Gure Patroi andiaren bizitzan euskaldunak atzerrian alkar-tzean erakutsi izan duten jokabide beraren adibide argi ta garbi bat daukagu. Eta izan ere, Iñaziok berak labur baiña naiko zeatz aitortu zuen gertaera da.

Loiolako zalduntxoaren buruko aize eta amesak utzita, santutasun bidean osoan sartuta zebillen leenengo aldietakoa du. Oraindaño ez da sortu bere buruan Jesusen Lagundia sortzeko asmorik. Beinik beifñean, Loiolan artutako erabakiak aurrera eraman nai ditu. Aurrerantzean, munduko uskeriak eta keriak guztiak utzita, erro-errotik, barru-barrutik, beste santu batzuk egin zuten bezala, dena Jainkoari emana bizitzea erabakita dauka. Goitik beerako aldakuntz osoa gertatu da leengo zalduntxoaren biotzean, Manresako urtean sendotu baizik egin ez zana, andik aurrera Kristoren jarraitzaille leial eta osozko izateko. Manresan argitasun andiak artu ditu eta indar berriak sortu zaizkio, baiña oraindio ez du bere etorkizuna, zein bide artu, ongiegi ikusten. Leenengo ta bein Lur Santuetara joango da, an Kristok bere oin santuekin ibilliz eta bere irakatsiak ots egiñez, santutu zituen lurretara, an Kristoren bizitza ta eriotza eta herpizkundea otoitzean gogoratu eta auznartuz. Ark munduari ekarritako salbamena eskertu eta Aren antzekoago egiten saiatzeko. Eta bear bada, bear bada, an bertan Kristoren apostolu biurtzeko. Bien bitartean, bere burua Jainkoaren eskuetan osoan utzirik dabil, eskeko egiñik, txirotasunik osoenean biziz, eguneroko janaria eta biaramona Jainkoaren eskuetan ipiñita.

Arima on batzuk, ondo ezagutzen eta maite zuten batzuk bear duen guztia emango diote, baiña berak txiroen artean banatzen du dena. Palestinarako itxas-ontzia eta andik etortekoa ordaintzeko eman diotena ere txiroen eskuetara doa dena. Berak lanaren truk edo eskaleen ogia janez egingo du Palestinarako eta andik itzultzeko bidea. Txiroek gizon santutzat daukate, baiña geiagok, limosna egilleek ere, zorotzat.

Iñaziok ez zuen Lur Santuetan gelditzeko erarik aurkitu ez baimenik lortu. Eta andik itzultzerakoan izango du bidean euskaldun bat, abegirik eder eta garbiena egingo ziona.

Palestina utzita, Chipretik zear Veneziara eldurik, bazetorren, bazetorren Barcelonara hide egiteko ustetan erriz erri eta eskale egiñik, oitura zuen bezala bildutako diruak txiroen artean banatuz, Italian barrena, Genovara joteko asmoz, an Barcelonarako ontzia artzeko. Ferraratik aurrera asi zaizkio neke berri batzuk. Egun aietan (1524n), gerratea zen bazter aietan Frantziako erregearen eta Karlos Vren indarren artean, eta gizon ura ez ote zen izpien bat eskale itxuran estalita? Eta bein egun eta gau txarra ikusi bear izan zuen soldadu espanyar batzuk preso artuta. Billustu eta galdezka estu artu zuten. Bera pozik, olaxe billusik kapitanaren aurrera eramán zutenean, Kristori juduek preso artu zutenean egindakoa gogora zekarrela. Kapitanak, azkenez, izpiarenik ere ezer ateraten ez ziola-ta, gizon erotzat utzi ta bota du. Baiña, «kontuz, ez ezazula frantzesen arterako biderik artu».

Baiña Iñaziorentzat bere bidean ez zen frantzesik ez espanyolik, ez zen etsairik. Eta ez ari nondik jo bear duen agindu. Jainkoak esaten dion bidea artu du eta Jainkoaren eskuetan dauka bere bizia. Eta urrengo egun batez, orra non frantzesen artean sartu den. Auek ere kapitanaren aurrera eramán dute, eta kapitanak galdetu dio nor den, nondik nora zebillen, nontarra zen, eta erromes eskale aren erantzunetik euskalduna dela ikusi du eta bereala artu du erabakia, Iñaziorentzat ezin ohea, euskaldunak erbestean elkarren anaiago agertzen direla erakusten duena.

Euskaldun bi auek, Iñazio ta frantzes kapitana, bear bada, urte gutxi batzuk leenago elkarren aurka gudukatu zirenak, orain

aurrez aur daude. Baiña orain adiskide antzean. Inazio, Iruñian zauritua beretarren artera Loiolari eraman zutenak ere ez ote ziren euskaldunak izan? Oraingoan, ez dute bata bestearen aurka ezer, ez dira etsai. Euskaldun izateak biak adiskide egin ditu.

Inaziok ez du gezurrik esan: Gipuzkoako semea da, euskalduna da. Gaurko askotxo aserretu laitezke, euskaldun batek olako erantzunik emango balu, ea zergaitik ez zuen erantzun espagnol zela. Txokokeritzat edo joko lukete. Baiña garai artan Inaziok andikeriak eta txokokeriak zapalduta, ostikoperatuta zeuzkan. Eta erantzun ori geroagokoa du, gauzak goragotik ikusteko adiñekoa, bere Lagundiko portuges bati egindako aitormenetakoa. Orain aitormen auek euskeraz ere irakur ditzakegu, *Erromesaren bidea*, Loiolako Inigoren oroitzak liburuan, Frantzisko Olariaga aitak euskerara itzulita.

Frantzesak zelako kapitanak Inazioren aitormenari emondako erantzuna ez da gogotan guxiago artzekoa. Pozik erantzun diola dirudi: «Ni ere an urbilekoa naiz, Baiona aldekoa», beraz euskalduna. Eta are gogotan artzekoago ta ederragoa bertatik artu duen erabakia, eta bere mendeko soldaduei agindua: «ar esazute, emaiozue aparta eta ongi esan». Bestelako erabaki eta agindua kapitan euskaldun onena, zorrotzat eman eta kanpora botatzeko agindu zuen: kapitan erdaldunak emanaren aldean. Iparraldekoa bata, egoaldekoa beste, baiña ez dute bien artean mugarik ikusi. Gertara polita ta eredugarria Inazio doncaren bizitzako au. Baiña atzerrian euskaldunak erakusten duen anaitasun au zergaitik ez ote dugu geure errian, geure auzoan elkarrekin izan eta erakutsi bear?

L. Akesolo